

ΣΤΕΝΙΩΤΙΚΟ ΓΛΩΣΣΑΡΙΟ

τοῦ Γεωργίου Ι. Φαλαγγᾶ

Συνεχίζοντας τήν ἔρευνα τῶν γλωσσικῶν Στενιώτικων ἰδιωματισμῶν σταχυολογήσαμε πάλι ὀρισμένες χαρακτηριστικές λέξεις, τίς ὁποῖες καί παραθέτουμε ἀμέσως παρακάτω.

Ἄς τὸς ἔρμηνευτικῆς, ἔτυμολογικῆς καί φραστικῆς παρουσίας παραμένει ὁ ἴδιος μέ τῶν προηγούμενων τόμων (Α καί Β).

Ἄμῶν καί ὀμῶν: (ρῆμα) = ὀρκίζομαι. (Ἄπό τόν ἀόριστο ὀμοσα τοῦ ἀρχαϊκοῦ ὀμύω).

Φρ.: *Γιά ὀμοσε, ὅτι δέν εἶδες τόν Ἄντῶνη νά κλέβει.*

Γάνα: (οὐσ. ἦ) = ἐπίχρισμα καί μεταφορικά λίγδα. (Ἄπό τό γνωστό ρῆμα γανῶνω).

Φρ.: *Κᾶκόμα αὐτουνοῦ τά πόδια πιάσανε γάνα ἀπό τήν ἀπλυσά.*

Γανιάζω: (ρῆμα) = Στεγνώνει ἡ γλώσσα μου. (Ἄπό τό οὐσιαστικό γάνα + ιαζω κατάληξη).

Φρ.: *Γάνιασενε ἡ γλώσσα μου νά τοῦ τά λέω, ἀλλά αὐτός εἶναι ἀγύριστο κεφάλι.*

Ζακούσκα: (οὐσ. ἦ) = Μεζές. (Ἄπό τή Ρωσική Ζακούσκ = μεζές).

Φρ.: *Εἶχανε ἕνα τραπέζι γεμάτο ζακούσκες.*

Ζουπῶ: (ρῆμα) = Πιέζω, στριμώχνω. (Ἄπό τό ρῆμα ζουπίζω).

Φρ.: *Τόνε ζουπῶ πού λές στή γωνιά καί τοῦ τίς βρέχω γιά καλά.*

Καράρι: (οὐσ. τό) = Τό μέτρο, ἡ ἀναλογία. (Ἄπό τήν Τουρκική *Kağar* = καράρ = μέτρο, ἀναλογία).

Φρ.: *Γιά νά γίνει καλό τό τσουρέκι πρέπει νά πετύχεις τή ζάχαρη στό καράρι της.*

Καταμούχαρο: (ουσ. τό) = Μεγάλη καταχηνιά. (΄Από τό επιτακτικό *κατά* + *μουχός* (σκόνη): από τήν Σλαβική *muhu* = σκόνη).

Φρ.: *Είδα κόσμο πού κατέβαινε, αλλά δέν ξεχώρισα κανένα μέσα στό καταμούχαρο.*

Καταχωνιάζω: (ρῆμα) = χώνω σέ βάθος, κρύβω. (΄Από τήν *κατα* + *χωνω* + *ιάζω*).

Φρ.: *Ποῦ στήν ὄργή τό καταχώνιασες καί δέ μπορῶ νά τό βρῶ;*

κατελῶ: (ρῆμα) = Φθείρω, τρώγω, λυώνω. (΄Από τόν ἀόριστο *κατέλυσα* τοῦ ἀρχαϊκοῦ *καταλύω*).

Φρ.: *Μέ τή διαολόμπαλα κατελοῦνε ἓνα ζευγάρι παπούτσια τή βδομάδα.*

Κατσαμάκι: (ουσ. τό) = ΄Υπεκφυγή, νάζι, τσαλίμι. (΄Από τήν Τουρκική *Kacamak* = *κατσαμάκ* = νάζι).

Φρ.: *΄Ασε τά κατσαμάκια καί κοίταξε νά τότε κουκουλωθεῖς, γιατί σέ βλέπω στό ράφι.*

Κεντί: (ουσ. τό). = ΄Ο ἀπογευματινός καφές μέ τά ἀπαραίτητα βουτήματα, πού γιά τούς Στενιώτες ἦτο, ὅ,τι εἶναι γιά τούς ΄Αγγλους τό ἀπογευματινό τσαῖ. (΄Από τήν Τουρκική *ikindi* = *ικιντί* = φαῖ τοῦ δειλινοῦ).

Φρ.: *΄Η Μαρουλιῶ βγάζει στό κεντί τοῦ πουλιοῦ τό γάλα.*

Κερεστές: (ουσ. ὁ) = Ξυλεία τῆς τραβάκας. (΄Από τήν Τουρκική *Kereste* = *κερεστέ* = *ξύλεια* οἰκοδομῶν).

Φρ.: *Κᾶκόμα σάπισενε ὁ κερεστές καί τρέχουνε τά κεραμύδια.*

Κωλοράδι ἢ Κωλοράβδι: (ουσ. τό) = Τό κάτω ἄκρο τῆς σπονδυλικῆς στήλης. (΄Από τή σύνθεση *κῶλος* + *οὔράδι* ἢ *ράβδι* κατά παρὰφθορά).

Φρ.: *΄Ηπεσενε ἀπό τήν ἀσκάλα τσαῖ χτύπησενε τό κωλοράβδι του.*

Κωλοσφοῦγγι: (ἐπίθ. τό) = Χαμερπής, γλείφτης, ὄσφυοκάμπτης κ.λ.π. (΄Από σύνθεση τοῦ *κῶλος* + *σφόνγγος* - *σπόνγγος* = *σπόνγγος* τοῦ πισινοῦ).

Φρ.: *Σά δέ ντρέπεται ἔχει καταντήσει κωλοσφοῦγγι τοῦ Μιχάλη, γιατί μυρίστηκε τόν παρά.*

Λιμπίζομαι: (ρῆμα) = Μοῦ ἀρέσει πολύ. (Ἐπί τοῦ μεσαιωνικοῦ λιμβίζομαι ἀπό τοῦ λιμβός = λαίμαργος).

Φρ.: *Αὐτή τήν κοπέλα πράγματι τή λιμπίζομαι.*

Λουπά-Λουπά: (τροπ. ἐπίρρ.) = Κρυφά, ὑπουλά. (Ἐπί τήν Ἰταλική *lupo* = λύκος).

Φρ.: *Τά ἔδα τά κουτρουλά, πού μπήκανε στό περιβόλι λουπά-λουπά.*

Μάτια-πούμπλικα: (τροπ. ἐπίρρ.) = Δημοσίως, μπροστά στόν κόσμο. (Ἐπί λέξη *μάτια* + τήν Ἰταλική *pubblico* = δημόσιο).

Φρ.: *Τοῦ τά ἔπενε μάτια-πούμπλικα μέσα στήν πλατεία.*

Μπαχατέλα: (ἐπιθ. ἦ) = Κακάσχημη, ἀσουλούπωτη. (Ἐπί τήν Ἰταλική *bagatella* = εὐτελές ἀντικείμενο).

Φρ.: *Μά τί τῆς βρήκενε ὁ Μιχάλης αὐτηνῆς τῆς μπαχατέλας.*

Μουφλούζης: (ἐπιθ. ὀ) = Γρουσουζης, κατσούφης, σκοτεινός, δύστροπος. (Ἐπί τήν Τουρκική *muflus* = μουφλούζ = χρεοκόπος).

Φρ.: *Οὔτε καλημέρα δέ λέει ὁ μουφλούζης.*

Μπιθιάζω: (ρῆμα) = Βάζω σέ μικρούς πίθους (μπουρνιές) παστά ἢ καπνιστά κρέατα γιά φύλαξη. (Ἐπί τή σύνθεση τῶν λέξεων *ἐν + πίθος + ιάζω* (κατάληξη)).

Φρ.: *Θέλομε μισή ἡμέρα νά μπιθιάσομε τά χοιρνά.*

Ντάνος: (οὐσ. τό) = Φούσκωμα, πρήξιμο, βλάβη. (Ἐπί τήν Ἰταλική *danno* = ζημιά, βλάβη).

Φρ.: *Οὔλη νύχτα δέν κοιμήθηκα εἶχα ἕνα ντάνος στό στομάχι.*

Νταρνάνα: (ἐπιθ. ἦ) = Ἡ σωματώδης γυναίκα, ἡ λεβεντογυναίκα. (Ἐπί τήν Ἰταλική *tartana* = τρεχαντήρι).

Φρ.: *Ἐλόκληρη νταρνάνα ἔγινε ἡ κόρη τῆς Κατερίνας.*

Ξαμώνω: (ρῆμα) = Προτάσσω ἀπειλητικά ὄπλο, ἀπειλώ μέ ὄπλο. (Ἐπί τοῦ μεσαιωνικοῦ *ἐξαμώνω* = ἀπλώνω τά χέρια).

Φρ.: *Κᾶκόμα τοῦ ξάμωσενε τσαί μαχαίρι.*

Πακοτίλια ἢ Μπακοτίλια: (οὐσ. ἦ) = Προμήθεια γιά ταξίδι, ἀλλά καί τό χειμώνα. (Ἐπί τήν Ἰταλική *pacotiglia* = πακοτίλια = προμήθεια).

Φρ.: *Ἡ Σοφία τήν ἤκαμενε τή μπακοτίλια τῆς γιά τό Χειμώνα.*

Πυριόβολο ή Μπυριόβολο: (οὐσ. τό) = Πρωτόγονο σύστημα ανάμματος φωτιάς: αποτελούμενο από μία ἴσκα από άπανθρακωμένο βαμβακερό ύφασμα, ένα λευκό χόχλακα θαλάσσης και ένα κομμάτι άτσάλι. Κτυπώντας τον χόχλακα (βότσαλο) με τό άτσάλι επάνω από την ἴσκα, αυτή επαιρνε φωτιά (χωρίς φλόγα) από τις σπίθες που έβγαζε ο χόχλακας και τότε με ένα τειαφοκέρι (θειαφοκέρι = σπάγγος έμβαπτισμένος σε λυωμένο θειάφι) άναβαν φωτιά. Μεγάλη χρήση αυτής της μεθόδου έγινε κατά τη διάρκεια της Γερμανοϊταλικής κατοχής. (Προέρχεται από τη λέξη ο Πυριόβολος = τσακμακόπετρα).

Φρ.: 'Από τό πρωϊ ή άρίζηκη παιδεύομαι ν' άνάψω φωτιά με τό μπυριόβολο, αλλά δέν τά κατάφερα, γιατί μου βράχηνε ή ἴσκα.

Ρεπόμπο: (οὐσ. τό) = Άγριος ξυλοδαρμός. (Άγνώστου έτυμολογίας).

Φρ.: Αυτόνου τοῦ χρειάζεται ένα γερό ρεπόμπο, γιά νά μάθει νά κάθεται φρόνιμα.

Ρετσέλι: (οὐσ. τό) = Κομπόστα με μούστο και κυδώνια, αλλά και μήλα. Τό μοναδικό γλυκό στη διάρκεια της κατοχής. (Άπό την Τουρκική *recel* = ρετσέλ = κομπόστα με μούστο).

Φρ.: Δέ μου πέτυχε τό ρετσέλι, γιατί ο μούστος ήτανε λίγο ξυνούτσικος.

Τιράγιο: (οὐσ. τό) = Τράβηγμα, έλξη. Στην περίπτωση των άτμολεβήτων είναι ο άνώμαλος βίαιος έλκυσμός, ο όποιος συνοδέυεται από ισχυρούς και επικίνδυνους κραδασμούς του λέβητα. (Άπό την Ίταλική *tiraggio* = τιράτζιο = έλξη).

Φρ.: Άντε ένα τιράγιο ακόμα και τη βγάλαμε έξω τη βάρκα ή άλλο ένα τέτοιο τιράγιο και θά τά κατεβάσομε κάτω τά καζάνια (άτμολέβητες).

Τριμογαζαρεύω: (ρῆμα) = Τριγυρίζω ύποπτα, παραμονεύω. (Άγνώστου έτυμολογίας).

Φρ.: Άπό τό πρωϊ έχω σύγκρυα και μου φαίνεται πώς με τριμογαζαρεύει ή γρίππη.

Τριβελίζω: (ρῆμα) = Διαπερνῶ, τρυπῶ· κυρίως σε μεταφορική χρήση. (Άπό την Ίταλική *trivello* = τρίβело = τρυπάνι).

Φρ.: Βάζει συνέχεια τό ράδιο και μου τριβελλίζει τό κεφάλι.